

putatur, pertinet ad indivisionem. Ergo deberet esse aliquid aliud quod pertineret ad unitatem.

5. Sed contra. Videtur quod superfluat. Quia unica virtus sufficit ad unicum actum honestandum. Sed fides est quedam virtus. Ergo non oportuit alia duo addere ad honestandum matrimonium.

6. Præterea. Non ex eodem aliquid accipit rationem utilis, & honesti; cum utile, & honestum ex opposito bonum dividant. Sed ex prole matrimonium accipit rationem utilis. Ergo proles non debet computari inter bona quibus matrimonium honestatur.

7. Præterea. Nihil debet poni ut proprietas, vel conditio sui ipsius. Sed hæc bona ponuntur ut quedam conditiones matrimonii. Ergo cum matrimonium sit sacramentum, non debet poni sacramentum inter bona matrimonii.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod matrimonium est in officium naturæ, & est sacramentum Ecclesie. In quantum ergo est in officium naturæ, duobus ordinatur, sicut & quilibet alius virtutis actus: quorum unum exigitur ex parte ipsius agentis, hoc est intentio finis debiti; & sic ponitur bonum matrimonii proles: aliud exigitur ex parte ipsius actus, qui est bonus in genere ex hoc quod cadit supra debitam materiam; & sic est fides, per quam homo ad suam accedit, & non ad aliam. Sed ulterius habet aliquam bonitatem in quantum est sacramentum, & hoc significatur ipso nomine sacramenti.

Ad primum ergo dicendum, quod in prole non solum intelligitur procreatio prolis, sed etiam educatio ipsius, ad quam sicut ad finem ordinatur tota communicatio operum quæ est inter virum & uxorem; in quantum sunt matrimonio juncti, quia patres naturaliter thesaurizant filiis, ut patet II. Corinth. XI. & sic in prole quasi in principali fine alius quasi secundarius includitur.

Ad secundum dicendum, quod fides non accipitur hic prout est virtus theologica, sed prout est pars justitiæ, secundum quod fides dicitur ex hoc quod fiunt dicta in observatione promissorum: quia in matrimonio, cum sit quidam contractus, est quedam promissio, per quam talis vir tali mulieri determinatur.

Ad tertium dicendum, quod sicut in promissione matrimonii continetur ut neuter ad alterum thorum accedat, ita etiam quod sibi invicem debitum reddant; & hoc etiam est principalis, cum consequatur ex ipsa mutua potestate invicem data: & ideo utrumque ad fidem pertinet; sed in littera ponitur illud quod est minus manifestum.

Ad quartum dicendum, quod in sacramento non solum intelligenda est indivisio, sed omnia illa quæ consequuntur matrimonium ex hoc quod est signum conjunctionis Christi & Ecclesie. Vel dicendum, quod unitas quam objectio tangit, pertinet ad fidem, sicut indivisio ad sacramentum.

Ad quintum dicendum, quod fides non accipitur hic pro aliqua virtute, sed pro quadam conditione virtutis, ex qua fides nominatur, quæ ponitur pars justitiæ.

Ad sextum dicendum, quod sicut debitus usus boni utilis accipit rationem honesti, non quidem ex utili, sed ex ratione quæ rectum usum facit; ita etiam ordinatio ad aliquod bonum utile potest facere bonitatem honestatis ex vi rationis debitam ordinationem

facientis: & hoc modo matrimonium ex hoc quod ordinatur ad prolem, utile est, & nihilominus honestum, in quantum debite ordinatur.

Ad septimum dicendum, quod, sicut Magister dicit in littera, sacramentum non dicitur hic ipsum matrimonium, sed inseparabilitas ejus, quæ est ejusdem rei signum cõjũs & matrimoniam. Vel dicendum, quod quamvis matrimonium sit sacramentum, tamen aliud est matrimonium esse matrimonium, & aliud est ei esse sacramentum: quia non solum ad hoc est institutum ut sit in signum rei sacræ, sed etiam ut sit in officium naturæ: & ideo ratio sacramenti est quedam conditio adveniens matrimonio secundum se considerato, ex quo etiam honestatem habet: & ideo sacramentalitas ejus, ut infra dicam, ponitur inter bona honestantia matrimonium: & secundum hoc in tertio bono matrimonii, scilicet sacramento, non solum intelligitur inseparabilitas, sed etiam omnia quæ ad significationem ipsius pertinent.

ARTICULUS III.

Utrum sacramentum sit principalis inter matrimonii bona.

1. Ad tertium sic proceditur. Videtur quod sacramentum non sit principalis inter matrimonii bona. Quia finis est potissimum in unoquoque. Sed proles est matrimonii finis. Ergo proles est principalis matrimonii bonum.

2. Præterea. Principalis est in ratione speciei differentia, quæ complet speciem, quam genus, sicut forma quam materia in constitutione rei naturalis. Sed sacramentum competit matrimonio ex ratione sui generis, proles autem, & fides ex ratione differentie, in quantum est tale sacramentum. Ergo alia duo sunt magis principalia in matrimonio quam sacramentum.

3. Præterea. Sicut invenitur matrimonium sine prole, & fide, ita invenitur sine inseparabilitate; sicut patet quando alter conjugum ante matrimonium consummatum ad religionem transit. Ergo nec ex hac ratione sacramentum est in matrimonio principalis.

4. Præterea. Effectus non potest esse principalior sua causa. Sed consensus, qui est causa matrimonii, mutatur frequenter. Ergo & matrimonium dissolvi potest; & sic inseparabilitas non semper concomitatur matrimonium.

5. Præterea. Sacramenta quæ habent effectum perpetuum, imprimunt characterem. Sed in matrimonio non imprimitur character. Ergo non adest ei inseparabilitas perpetua; & ita sicut est matrimonium sine prole, ita potest esse sine sacramento; & sic idem quod prius.

Sed contra. Illud quod ponitur in diffinitione rei, est sibi maxime essentialis. Sed indivisio quæ pertinet ad sacramentum, ponitur in diffinitione supra de matrimonio data; non autem proles, vel fides. Ergo sacramentum inter alia matrimonio est essentialius.

Præterea. Virtus divina, quæ in sacramentis operatur, est efficacior quam virtus humana. Sed proles, & fides pertinent ad matrimonium; secundum quod est in officium naturæ humanæ; sacramentum autem, secundum quod est ex institutione divina. Ergo sacramentum est principalius in matrimonio quam alia duo.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod aliquid dicitur in re ali-

aliqua principalius altero duobus modis: aut quia est essentialius, aut quia dignius. Si quia dignius, sic omnibus modis sacramentum est principalius inter tria conjugii bona: quia pertinet ad matrimonium in quantum est sacramentum gratiæ: alia vero duo pertinent ad ipsum in quantum est quoddam naturæ officium: perfectio autem gratiæ est dignior perfectione naturæ. Si autem dicatur principalius quod est essentialius, sic distinguendum est: quia fides, & proles possunt dupliciter considerari. Uno modo in seipsis; & sic pertinent ad usum matrimonii, per quem & proles producit, & pactio conjugalis servatur; sed indivisibilitas, quam sacramentum importat, pertinet ad ipsum matrimonium secundum se, quia ex hoc ipso quod per pactioem conjugalem sui potestatem sibi invicem in perpetuum conjuges tradunt, sequitur quod separari non possint: & inde est quod matrimonium nunquam invenitur sine inseparabilitate; invenitur autem sine fide, & prole, quia esse rei non dependet ab usu suo: & secundum hoc sacramentum est essentialius matrimonio quam fides, & proles. Alio modo possunt considerari fides, & proles, secundum quod sunt in suis principijs, ut pro prole accipiatur intentio prolis, & pro fide debitum servandi fidem, sine quibus etiam matrimonium esse non potest, quia hæc in matrimonio ex ipsa pactioem conjugali causantur; ita quod si aliquid contrarium hujusmodi exprimeretur in consensu qui matrimonium facit, non esset verum matrimonium: & sic accipiendo fidem, & prolem, proles est essentialissimum in matrimonio, & secundo fides, & tertio sacramentum; sicut etiam homini est essentialius esse naturæ quam esse gratiæ, quamvis esse gratiæ sit dignius.

Ad primum ergo dicendum, quod finis secundum intentionem est primum in re, sed secundum consecutionem est ultimum: & similiter se habet proles inter matrimonii bona; & ideo quodammodo est principalis, & quodammodo non.

Ad secundum dicendum, quod sacramentum, etiam prout ponitur tertium matrimonii bonum, pertinet ad matrimonium ratione suæ differentie. Dicitur enim sacramentum ex significatione hujus rei sacræ determinatæ, quam matrimonium significat.

Ad tertium dicendum, quod nuptiæ secundum Augustinum (de bono conjug. cap. IV.) sunt bonum mortalium: unde in resurrectione non nubent, neque nubentur, ut dicitur Matth. XXI. & ideo vinculum matrimonii non se extendit ultra vitam in qua (1) contrahitur: & ideo dicitur inseparabile, quia non potest in hac vita separari; sed per mortem separari potest, sive corporalem post carnalem conjunctionem, sive spirituales post spirituales tantum.

Ad quartum dicendum, quod quamvis consensus qui facit matrimonium, non sit perpetuus materialiter, id est quantum ad substantiam actus: quia ille actus cessat, & potest contrarius succedere: tamen formaliter loquendo est perpetuus: quia est de perpetuitate vinculi, alias non faceret matrimonium: non enim consensus ad tempus ad aliquam matrimonium facit. Et dico formaliter, secundum quod actus accipit speciem ab objecto; & secundum hoc matrimonium ex consensu inseparabilitatem accipit.

Ad quintum dicendum, quod in sacramentis in quibus imprimitur character, traditur potestas ad actus spirituales, sed in matrimonio ad actus corporales: unde matrimonium ratione potestatis quam in se

In II. Sent. Tom. V.

(1) M. trahitur.

invicem conjuges accipiunt, convenit cum sacramentis in quibus character imprimitur, & ex hoc habet inseparabilitatem, ut in littera dicitur; sed differt ab eis, in quantum potestas, illa est ad actus corporales, & propter hoc non imprimit characterem spiritualem.

QUÆSTIO II.

Deinde queritur qualiter per bona prædicta matrimonium excusetur: & circa hoc queruntur tria.

Primo. Utrum prædicta bona possint excusare actum matrimonii, ut non sit omnino peccatum.

Secundo. Utrum sine eis à peccato aliquando excusari possit.

Tertio. Utrum quando est sine eis, semper sit peccatum mortale.

ARTICULUS I.

Utrum actus matrimonii possit excusari per bona prædicta, ut non sit peccatum.

1. 2. quæst. xxxiv. art. v. ad 1. 22. quæst. cliv. art. 3. & III. cont. Gent. cap. cxxvi.

1. Ad primum sic proceditur. Videtur quod actus matrimonii non possit excusari per bona prædicta, ut non sit omnino peccatum. Quia quicumque sustinet damnum majoris boni propter minus bonum, peccat, quia inordinate sustinet. Sed bonum rationis, quod leditur in ipso actu conjugali, est majus quam hæc tria conjugii bona. Ergo prædicta bona non sufficiunt ad excusandum conjugalem concubitum.

2. Præterea. Si bonum malo addatur in genere moris, totum efficitur malum, non autem totum bonum: quia una circumstantia mala facit actum malum, non autem una bona facit ipsum bonum. Sed actus conjugalis secundum se malus est, alias excusatione non indigeret. Ergo bona matrimonii adjuncta non possunt ipsum bonum facere.

3. Præterea. Ubi cumque est immoderatio passionis, ibi est vitium in moribus. Sed bona matrimonii non possunt efficere quin delectatio illius actus sit immoderata. Ergo non possunt excusare quin sint peccatum.

4. Præterea. Verecundia non est nisi de turpi actu, secundum Damascenum, de Fid. orth. Lib. II. cap. xv. Sed bona matrimonii non tollunt erubescenciam ab illo actu. Ergo non possunt excusare, quin sit peccatum.

Sed contra. Concubitus conjugalis non differt à fornicario, nisi per bona matrimonii. Si ergo hæc non sufficerent excusare ipsum, tunc matrimonium semper illicitum remaneret; quod est contra id quod habitum est supra xxxvi. dist. quæst. I. art. 3.

Præterea. Bona matrimonii se habent ad actum ejus, sicut circumstantiæ debite, ut dictum est. Sed circumstantiæ tales sufficenter faciunt quod aliquis actus non sit malus. Ergo & hæc bona possunt excusare matrimonium, ut nullo modo sit peccatum.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod aliquis actus dicitur excusari dupliciter. Uno modo ex parte facientis; ita

M

quod

quod non imputetur facienti in culpam, quamvis sit malus, vel saltem non in tantam culpam; sicut ignorantia dicitur excusare peccatum in toto, vel in parte. Alio modo dicitur excusari actus ex parte sui, ita scilicet quod non sit malus; & hoc modo prædicta bona dicuntur excusare actum matrimonii. Ex eodem autem habet actus aliquis quod non sit malus in genere moris, & quod sit bonus; quia non est aliquis actus indifferens, ut in II. Lib. dist. XL. art. 3. dictum est. Dicitur autem aliquis humanus actus bonus dupliciter. Uno modo bonitate virtutis, & sic actus habet quod sit bonus ex his quæ ipsum in medio ponunt; & hoc faciunt in actu matrimonii fides, & proles, ut ex dictis patet; alio modo bonitate sacramenti, secundum quod actus non solum bonus, sed etiam sanctus dicitur; & hanc bonitatem habet actus matrimonii ex indivisibilitate conjunctionis, secundum quam signat conjunctionem Christi ad Ecclesiam. Et sic patet quod prædicta sufficienter actum matrimonii excusant.

Ad primum ergo dicendum, quod per matrimonii actum non incurrit homo damnationem quantum ad habitum, sed solum quantum ad actum. Nec est inconveniens quod quandoque aliquis actus melior secundum genus suum interrumpatur pro aliquo minus bono actu: hoc enim sine peccato fieri potest, sicut patet in eo qui à contemplatione cessat, ut intendit actioni vacare.

Ad secundum dicendum, quod ratio illa procederet, si malum quod inseparabiliter concomitatur concubitu, esset malum culpæ: nunc autem non est malum culpæ, sed pænæ tantum, quæ est inobedientia concupiscentiæ ad rationem; & ideo ratio non sequitur.

Ad tertium dicendum, quod superabundantia passionis quæ vitium facit, non attenditur secundum intentionem quantitativam ipsius, sed secundum proportionem ad rationem: unde tunc solum passio reputatur immoderata, quando limites rationis excedit. Delectatio autem quæ fit in actu matrimoniali, quamvis sit intensissima secundum quantitatem, tamen non excedit limites sibi à ratione præfixos ante principium suum, quamvis in ipsa delectatione ratio eos ordinare non possit.

Ad quartum dicendum, quod turpitudine illa quæ semper est in actu matrimonii, & erubescitiam facit, turpitudine est pænæ, & non culpæ: quia de quolibet defectu homo naturaliter erubescit.

ARTICULUS II.

Utrum actus matrimonii excusari possit etiam sine matrimonii bonis.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod actus matrimonii excusari possit etiam sine matrimonii bonis. Qui enim à natura tantum movetur ad actum matrimonii, non videtur aliquod bonum intendere: quia bona matrimonii pertinent ad gratiam, vel virtutem. Sed quando aliquis solo naturali appetitu movetur ad actum prædictum, non videtur esse peccatum; quia nullum naturale est malum, cum malum sit præter naturam, & præter ordinem, ut dicit Dionysius, de divin. Nom. cap. IV. part. IV. Ergo actus matrimonialis potest excusari etiam sine bonis matrimonii.

Præterea. Ille qui utitur conjugis ad fornicationem vitandam non videtur aliquod bonum matrimonii intendere. Sed talis non peccat, ut videtur: quia

ad hoc est matrimonium concessum humanæ infirmitati, ut fornicatio vitetur: I. Corinth. VII. Ergo etiam sine bonis matrimonii potest actus ejus esse excusatus.

3. Præterea. Ille qui utitur re sua ad libitum, non facit contra justitiam, & sic non peccat, ut videtur. Sed per matrimonium uxor efficitur res viri, & è converso. Ergo si se invicem ad libitum uruntur libidine movente, non videtur esse peccatum; & sic idem quod prius.

4. Præterea. Illud quod efficitur bonum ex genere, non efficitur malum nisi ex mala intentione fiat. Sed actus matrimonii quo quis suam cognoscit, est ex genere bonus. Ergo non potest malus esse, nisi mala intentione fiat. Sed potest bona intentione fieri, etiam si non intendatur aliquod matrimonii bonum, puta cum quis per hoc salutem corporalem intendit servare, aut consequi. Ergo videtur quod etiam sine matrimonii bonis actus ille possit excusari.

Sed contra. Remota causa removetur effectus. Sed causa honestatis actus matrimonialis sunt matrimonii bona. Ergo sine eis non potest actus matrimonialis excusari.

Præterea. Actus prædictus non differt ab actu fornicatio, nisi in prædictis bonis. Sed concubitus fornicarius semper est malus. Ergo si non excusatur in prædictis bonis, etiam matrimonialis actus semper erit malus.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod sicut bona matrimonii, secundum quod sunt in habitu, faciunt matrimonium honestum, & sanctum; ita etiam secundum quod sunt in actuali intentione, faciunt actum matrimonii honestum quantum ad illa duo bona quæ ipsius actum respiciunt. Unde quando conjuges conveniunt causa prolis procreandæ, vel ut sibi invicem debitum reddant, quæ ad fidem pertinent, totaliter excusantur à peccato. Sed tertium bonum non pertinet ad usum matrimonii, sed ad essentiam ipsius, ut dictum est: unde facit ipsum matrimonium honestum, non autem actum ejus, ut per hoc actus absque peccato reddatur, quia alicujus significationis causa conveniunt: & ideo duobus solis modis conjuges absque omni peccato conveniunt, scilicet causa prolis procreandæ, & debiti reddendi; alias autem semper est ibi peccatum, ad minus veniale.

Ad primum ergo dicendum, quod proles prout est bonum sacramenti, addit supra prolem prout est intentum à natura. Natura enim intendit prolem prout in ipsa salvatur bonum speciei; sed in prole, secundum quod est bonum sacramenti matrimonii, ultra hoc intelligitur ut proles suscepta ulterius ordinetur in Deum: & ideo oportet quod intentio naturæ qua prolem intendit, referatur actu, vel habitu ad intentionem prolis prout est bonum sacramenti; alias staretur in creatura, quod sine peccato esse non potest: & ideo quando natura tantum movet ad actum matrimonii, non excusatur à peccato omnino, nisi in quantum motus nature ordinatur actu, vel habitu ulterius ad prolem, secundum quod est bonum sacramenti. Nec tamen sequitur quod motus nature sit malus, sed quod sit imperfectus, nisi ad aliquod bonum matrimonii ulterius ordinetur.

Ad secundum dicendum, quod si aliquis per actum matrimonii intendat vitare fornicationem in conjugis, non est aliquod peccatum: quia hoc est quædam redditio debiti, quod ad bonum fidei pertinet. Sed si intendat vitare fornicationem in se, sic est ibi ali-

aliqua superfluitas, & secundum hoc est peccatum veniale: nec ad hoc est matrimonium institutum, nisi secundum indulgentiam, quæ est de peccatis venialibus.

Ad tertium dicendum, quod una debita circumstantia non sufficit ad hoc quod actus sit bonus: & ideo non oportet quod qualitercumque quis re sua utatur, usus sit bonus; sed quando utitur re sua ut debet secundum omnes circumstantias.

Ad quartum dicendum, quod quamvis intendere sanitatis conservationem non sit per se malum, tamen hæc intentio efficitur mala, si ex aliquo sanitas intendatur quod non est ad hoc de se ordinatum, sicut qui ex sacramento baptismi tantum salutem corporalem quæret: & similiter est in proposito de actu matrimoniali.

ARTICULUS III.

Utrum aliquis peccet mortaliter cognoscens uxorem non intendens aliquod matrimonii bonum, sed solam delectationem.

1. Ad tertium sic proceditur. Videtur quod quandoque aliquis cognoscit uxorem non intendens aliquod matrimonii bonum, sed solam delectationem, mortaliter peccet. Quia Hieronymus dicit, in cap. V. Epist. ad Ephes. & habetur in littera: *Voluptates quæ de meretricum amplexibus capiuntur, in uxore damnanda sunt.* Sed non dicitur esse damnabile nisi peccatum mortale. Ergo cognoscere uxorem propter solam voluptatem est peccatum mortale semper.

2. Præterea. Consensus in delectationem est peccatum mortale, ut in II. Lib. dist. XXIV. quæst. II. art. IV. in corp. dictum est. Sed quicumque cognoscit uxorem suam causa delectationis, consentit in delectationem. Ergo mortaliter peccat.

3. Præterea. Quicumque usum creaturæ non refert in Deum, creatura fruitur, quod est peccatum mortale. Sed quicumque uxore propter solam delectationem utitur, hunc usum non refert in Deum. Ergo mortaliter peccat.

4. Præterea. Nullus debet excommunicari nisi pro peccato mortali. Sed aliquis sola libidine uxorem cognoscens arcetur ab introitu Ecclesiæ, ut in littera dicitur, quasi sit excommunicatus. Ergo omnis talis peccat mortaliter.

Sed contra est secundum Augustinum quod talis concubitus ponitur inter peccata quotidiana, pro quibus dicitur, *Pater noster*, ut habetur in littera. Sed talia non sunt peccata mortalia. Ergo &c.

Præterea. Qui cibo utitur propter delectationem tantum non peccat mortaliter. Ergo pari ratione qui utitur uxore tantum causa libidinis.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod quidam dicunt, quod quandoque ad actum conjugalem libido principaliter movet, est peccatum mortale; sed quando movet ex latere, tunc est peccatum veniale; quando autem delectationem omnino respicit, & displicet ei, tunc est omnino absque veniali peccato: ut sic delectationem in actu illo quæret, sit peccatum mortale; delectationem oblatam acceptare, sit peccatum veniale; sed eam odire, sit perfectionis. Sed hoc non potest esse: quia secundum Philosophum in X. Eth. cap. V. vel VIII. idem est iudicium de delectatione,

& operatione: quia operationis bonæ est delectatio bona, & malæ mala. Unde cum actus matrimonialis non sit per se malus, nec quærere delectationem erit peccatum mortale semper. Et ideo dicendum, quod si delectatio quæretur ultra honestatem matrimonii, ut scilicet quia aliquis in conjugis non attendat quod conjux est, sed solum quod mulier est, idem paratus facere cum ea, etsi non esset conjux, est peccatum mortale: & talis dicitur ardentior amator uxoris, quia scilicet ardor ille extra bona matrimonii effertur. Si autem quæretur delectatio infra limites matrimonii, ut scilicet talis delectatio in alia non quæretur quam in conjugis, sic est veniale peccatum.

Ad primum ergo dicendum, quod tunc nihil aliud in ea attendit, quam quod in meretrice attenderet.

Ad secundum dicendum, quod consensus in delectationem concubitus qui est mortale peccatum, est mortale peccatum; non autem talis est delectatio matrimonialis actus.

Ad tertium dicendum, quod quamvis delectationem non referat actu in Deum, tamen non ponit in ea ultimum voluntatis finem; alias eam ubicumque indifferenter quæret; & ideo non oportet quod creatura fruatur, sed utitur creatura propter se, se autem habitualiter propter Deum, quamvis non actu.

Ad quartum dicendum, quod hoc non dicitur propter hoc quod ex hoc peccato homo excommunicationem mereatur, sed quia spiritualibus se reddit inhabilem, propter quod in actu illo homo efficitur totus caro.

EXPOSITIO TEXTUS.

Solet quæri, cum masculus, & femina, nec ille maritus, nec illa uxor alterius... pro incontinentia solius concubitus causa copulantur. De hoc in præcedenti dist. dictum est, quoniam malus finis bonitatem matrimonii non tollit.

Qui vero venena sterilitatis procurant, non conjuges, sed fornicarii sunt. Hoc peccatum quamvis sit grave, & inter maleficia computandum, & contra naturam, quia etiam bestia fetus expectant; tamen est minus quam homicidium, quia adhuc poterat alio modo impediri conceptus. Nec est iudicandus talis irregularis, nisi jam formato puerperio abortum procuraret.

Semina paullatim formantur &c. De hoc habitum est in tertio dist. III.

Et postquam venter uxoris intumuerit, non perdant filios. Quamvis enim matrix post imprægnationem claudatur; tamen ex delectatione, ut Avicenna dicit, movetur, & aperitur, & ex hoc imminet periculum abortus: & ideo Hieronymus vituperat accessum viri ad uxorem imprægnatam; non tamen ita quod semper sit peccatum mortale; nisi forte quando probabiliter timeatur de periculo abortus.

Nec immutatur in eum usum qui est contra naturam. Usus contra naturam conjugis est, quando debitum vas prætermittitur, vel debitum modum à natura institutum quantum ad situm: & in primo semper est peccatum mortale, quia proles sequi non potest, unde totaliter intentio naturæ frustratur; sed in secundo modo non semper est peccatum mortale, ut quidam dicunt, sed potest esse signum mortalis concupiscentiæ; quandoque etiam sine peccato esse potest, quando dispositio corporis alium modum non patitur; alias tanto est gravius, quanto magis à naturali modo receditur.